

การธำรงรักษาพระภิกษุสามเณรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรม
ของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี*
MAINTAINING MONKS AND NOVICES ACORDDING
TO DITTHADHAMMIKATTHA DHAMMA OF SANGHA
AT IN PHOTHARAM DISTRICT RATCHABURI PROVINCE

พระมหาธตฺ ติสโร, พระครูวิสุทธธานันทคุณ (สุรศักดิ์ วิสุทธาจาโร),
พระราชสมุทรวชิรโสภณ (โสภณ ธมฺมโสภณ)

Phramaha Rachata Tisaro, Phrakhrui Wisutthanantakhun (Surasak Wisutthajaro),
Phrarajsamutrawachirasophon (Sopon Thammasophon)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkomrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: phrapladsmsakdisaeli@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาระดับ 2. เปรียบเทียบ และ 3. ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการธำรงรักษาพระภิกษุสามเณรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บแบบสอบถามจากพระภิกษุในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำนวน 214 รูป วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที ค่าเอฟ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิจัยเชิงคุณภาพมีใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการธำรงรักษาพระภิกษุสามเณรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 2. ผลการเปรียบเทียบการธำรงรักษาพระภิกษุสามเณรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่าปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สถานะ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ไม่มีผลให้ระดับการปฏิบัติของประชาชนที่มีต่อการธำรงรักษาพระภิกษุสามเณรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม

* Received February 22, 2025; Revised March 25, 2025; Accepted April 9, 2025

จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย และ 3. ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะสำหรับพัฒนาในการดำรงรักษาพระภิกษุสามเณรตามหลักทฤษฎีมิกัตถธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่า พระสงฆ์ยังขาดความมั่นใจในตำแหน่งงานที่ท่านทำอยู่ว่ามีความมั่นคงและเจริญก้าวหน้า ส่วนข้อเสนอแนะ ได้แก่ คณะสงฆ์โดยรวมต้องสร้างความมั่นใจในตำแหน่งงานที่ให้พระสงฆ์ทำอยู่ว่ามีความมั่นคงและเจริญก้าวหน้า ควรส่งเสริมและสร้างความมั่นใจว่าพระสงฆ์ที่มีความสามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งงานของท่านได้

คำสำคัญ: การดำรงรักษา; พระภิกษุสามเณร; ทฤษฎีมิกัตถธรรม

Abstract

This research aims to: 1. assess the level of maintenance and support for monks and novices in accordance with the principles of Dittadhamma-katha-dhamma (welfare in this present life), 2. compare such practices based on personal factors, and 3. identify problems, obstacles, and provide recommendations for improving monastic retention as overseen by ecclesiastical administrators in Photharam District, Ratchaburi Province. A mixed-methods approach was employed. The quantitative portion gathered data from 214 monks using questionnaires and analyzed the data using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-tests, F-tests, and one-way ANOVA. The qualitative component involved in-depth interviews with 9 key informants, and the data were analyzed through content analysis in context.

The results revealed that: 1. The overall level of support for monks and novices according to the principles of Dittadhamma-katha-dhamma in Photharam District was rated as high, with an average score of 3.52. 2. The comparative analysis showed that personal factors such as status, age, years of ordination, general education level, and Dhamma studies qualification did not significantly affect the level of monastic support, leading to the rejection of the research hypothesis. and 3. Regarding the challenges and recommendations, the study found that many monks lacked confidence in the stability and prospects of their assigned roles. The main recommendation was for the Sangha authorities to promote a sense of stability and career

growth within ecclesiastical positions. Monks with competence and commitment should be encouraged and assured of clear advancement paths.

Keywords: Monastic Retention; Monks and Novices; Dittadhammikattha Dhamma

บทนำ

การปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนาสามารถช่วยสร้างสังคมที่มีความสงบและสุขภาพที่ดีขึ้นได้ ซึ่งสร้างแรงบันดาลใจและความสุขในการใช้ชีวิตในสังคมให้กับผู้คนอย่างแท้จริง การปฏิบัติตามหลักศาสนาในพระพุทธศาสนาช่วยสร้างความสงบและสมาธิให้กับผู้ศรัทธาอย่างแท้จริงพระสงฆ์เป็นบุคลากรของคณะสงฆ์เป็นสิ่งที่สำคัญจำเป็นต้องมีการธำรงรักษาเอาไว้ให้ดี และจะต้องมีการพัฒนาเตรียมความพร้อมทั้งความรู้ ความสามารถที่หลากหลายด้าน อันเป็นคุณสมบัติที่จะได้นำธรรมะไปสู่ประชาชน (เนตรดาว ขวัญพุทธโธ, 2557) เพราะในสังคมปัจจุบันนี้เป็นสังคมที่ทันสมัย เป็นสังคมของข้อมูลข่าวสารสามารถเข้าถึงความรู้และการศึกษาได้ตลอดเวลา ซึ่งทำให้ทัศนคติ ความเชื่อ วิถีปฏิบัติรวมถึงการดำรงชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป พระสงฆ์ซึ่งเป็นบุคลากรที่สำคัญต้องมีคุณสมบัติและวิธีการที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพ เข้าใจและเข้าถึงบุคคลในสังคมซึ่งเป็นสังคมยุคใหม่ให้มีความเชื่อการปฏิบัติการดำรงตนอยู่ในสังคมตามครรลองธรรมและมีความสุข (นันทนา วรณคำ, 2558)

ในอำเภอโพธารามมีวัด จำนวน 77 แห่ง สำนักสงฆ์ 35 แห่ง (สำนักงานเจ้าคณะอำเภอโพธาราม, 2566) มีพระภิกษุสงฆ์จำนวนน้อย วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนจึงมีความสำคัญในการทำหน้าที่ในการสืบทอดพระพุทธศาสนา สภาพสังคมปัจจุบันพระพุทธศาสนามีทั้งส่วนที่เจริญก้าวหน้าและเสื่อมโทรมลง บุคลากรของคณะสงฆ์อันได้แก่พระภิกษุและสามเณรเป็นผู้ที่มีหน้าที่และบทบาทสำคัญ เป็นผู้สั่งสอน ถ่ายทอด การปฏิบัติตนให้เป็นที่น่าเลื่อมใส การสนทนาธรรม การแนะนำการตอบปัญหาและการแสดงธรรมก็มีจำนวนลดน้อยถอยลง อีกทั้งในฐานะที่พระสงฆ์เป็นบุคลากรของพระพุทธศาสนาจึงทำให้ถูกยอมรับว่าเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน การเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติชอบจะทำให้ประชาชนยอมรับนับถือและยินดีปฏิบัติตามคำแนะนำได้

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น พระสังฆาธิการทุกระดับในพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ขาดการนำเอาหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรม มาใช้ในการธำรงรักษาพระภิกษุสามเณรอันจะเป็นทรัพยากรอันมีคุณค่าของคณะสงฆ์ให้มีคุณภาพและมีจำนวนการคงอยู่มากยิ่งขึ้น ย่อมจะทำให้องค์กรคณะสงฆ์มีความเจริญมั่นคงประชาชนให้ความเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ประกอบกับที่ผู้วิจัยมีสังกัดในคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัด

ราชบุรี จึงสนใจศึกษาเรื่อง การธำรงรักษาพระภิกษุสามเณรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเรียนรู้ และธำรงรักษาพระภิกษุสามเณรของคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี สืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติของการธำรงรักษาพระภิกษุสามเณรของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบการธำรงรักษาพระภิกษุสามเณรของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการธำรงรักษาพระภิกษุสามเณรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ พระสงฆ์ที่มีสังกัดในเขตอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำนวน 456 รูป

2.2 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 214 รูป จากสูตรการคำนวณของทาโร ยามาเน่ Yamane (1973)

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 9 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ จากแบบสอบถาม

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมจากแบบสอบถาม

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมจากแบบสัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟ ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาสรุปเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

1. ระดับการปฏิบัติของการธำรงรักษาพระภิกษุสามเณรของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ผลการวิเคราะห์การธำรงรักษาพระภิกษุสามเณรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมและรายด้าน มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับระดับการปฏิบัติที่มีต่อการธำรงรักษาพระภิกษุสามเณรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม

ที่	การธำรงรักษาพระภิกษุสามเณรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี	ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านการจูงใจ	3.56	0.40	มาก
2	ด้านขวัญและกำลังใจในการทำงาน	3.51	0.46	มาก
3	ด้านสวัสดิการและบริการต่าง ๆ	3.48	0.57	ปานกลาง
ภาพรวม		3.52	0.41	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การธำรงรักษาพระภิกษุสามเณรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X}$ =3.52, S.D.=0.41)เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการจูงใจ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X}$ =3.56, S.D.=0.40) รองลงมา ได้แก่ ด้านขวัญและกำลังใจในการทำงาน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X}$ =3.51, S.D.=0.46) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านสวัสดิการและบริการต่าง ๆ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X}$ =3.48, S.D.=0.57)

2. ผลการเปรียบเทียบการดำรงรักษาพระภิกษุสามเณรของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐาน	t	F	Sig.	ผลการทดสอบ	
				ยอมรับ	ปฏิเสธ
1. พระสงฆ์ที่มีสถานะต่างกัน มีระดับการปฏิบัติต่อการดำรงรักษาพระภิกษุสามเณรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน	-0.50	-	0.12	-	✓
2. พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีระดับการปฏิบัติต่อการดำรงรักษาพระภิกษุสามเณรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน	-	0.50	0.98	-	✓
3. พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีระดับการปฏิบัติต่อการดำรงรักษาพระภิกษุสามเณรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน	-	1.19	0.30	-	✓
4. พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีระดับการปฏิบัติต่อการดำรงรักษาพระภิกษุสามเณรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน	-	2.16	0.11	-	✓
5. พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมต่างกัน มีระดับการปฏิบัติต่อการดำรงรักษาพระภิกษุสามเณรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน	-	0.50	0.68	-	✓

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สถานะ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ไม่มีผลให้ระดับการปฏิบัติของประชาชนที่มีต่อการดำรงรักษาพระภิกษุสามเณรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการดำรงรักษาพระภิกษุสามเณรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ปัญหาอุปสรรค ได้แก่ พระสงฆ์ยังขาดความมั่นใจในตำแหน่งงานที่ท่านทำอยู่ว่ามีความมั่นคงและเจริญก้าวหน้า ยังขาดความมั่นใจว่าสามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งงานของท่านได้ ยังขาดการมอบหมายงานที่ใช้ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน มอบหมายงาน

ที่ทำทหายความรู้ความสามารถให้อิสระในการปฏิบัติงาน ยังขาดการมอบโอกาสได้เลื่อนตำแหน่งหน้าที่การงานอันเนื่องมาจากผลการปฏิบัติงาน ยังขาดการสนับสนุนค่ารักษาพยาบาลแก่พระภิกษุสามเณรอย่างพอเพียงและต่อเนื่อง และพระสงฆ์ยังขาดการประชาสัมพันธ์ให้พระภิกษุสามเณรทราบอย่างทั่วถึงในเรื่องกองทุนสวัสดิการต่าง ๆ ที่จัดบริการให้ อีกทั้งสภาพการบวชในปัจจุบันนี้ สภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงตกต่ำลงทำให้พุทธศาสนิกชนเข้ามาบวชน้อยลง หรือบวชแล้วใช้เวลาระยะสั้น ๆ ทำให้บุคลากรสงฆ์ลดน้อยลงมากทำให้ขาดความต่อเนื่อง ตลอดจนคณะสงฆ์ยังขาดการวางระบบการจัดสวัสดิการให้พระภิกษุสามเณร ตลอดจนปลูกจิตสำนึกให้คณะสงฆ์มีความรับผิดชอบในสวัสดิการร่วมกัน ส่วนข้อเสนอแนะ ได้แก่ คณะสงฆ์อำเภอโพธารามโดยรวมต้องสร้างความรู้มั่นใจในตำแหน่งงานที่ให้พระสงฆ์ทำอยู่ว่ามีความมั่นคงและเจริญก้าวหน้า ควรส่งเสริมและสร้างความมั่นใจว่าพระสงฆ์ที่มีความสามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งงานของท่านได้ อีกทั้งควรกำหนดทิศทางโดยการมอบหมายงานที่ใช้ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน มอบหมายงานที่ทำทหายความรู้ ความสามารถให้อิสระในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน ควรสนับสนุนเพื่อทักษะให้พระสงฆ์ในอำเภอ และมีการมอบโอกาสได้เลื่อนตำแหน่งหน้าที่การงานอันเนื่องมาจากผลการปฏิบัติงาน และควรให้การสนับสนุนค่ารักษาพยาบาลแก่พระภิกษุสามเณรอย่างพอเพียงและต่อเนื่องและถูกสุขลักษณะ ตลอดจนควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้พระภิกษุสามเณรทราบอย่างทั่วถึงในเรื่องกองทุนสวัสดิการต่าง ๆ ที่จัดบริการให้อย่างครอบคลุมและเสมอภาคกัน อีกทั้งคณะสงฆ์ต้องเร่งเพิ่มจำนวนพระภิกษุสามเณรเพื่อเป็นบุคลากรให้มากยิ่งขึ้นด้วยกระบวนการที่เหมาะสม ตลอดจนคณะสงฆ์ควรมีการจัดระบบการจัดสวัสดิการให้พระภิกษุสามเณร ตลอดจนปลูกจิตสำนึกให้คณะสงฆ์มีความรับผิดชอบในสวัสดิการร่วมกันอย่างทั่วถึงและครอบคลุมอย่างมีคุณภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

1. การธำรงรักษาพระภิกษุสามเณรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมจากผลการวิจัย พบว่า การธำรงรักษาพระภิกษุสามเณรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรมของ พระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า การธำรงรักษาพระภิกษุสามเณรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พระสังฆาธิการมีการสร้างแรงจูงใจ และสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน ตลอดจนด้านสวัสดิการและบริการต่าง ๆ ให้แก่พระภิกษุสงฆ์ในอำเภออย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ดังกล่าวนี สอดคล้องกับที่ชญาณุช สามัญ (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากร

มนุษย์ของเทศบาลเมืองลำตาเสา อำเภอลำตาเสา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของเทศบาลเมืองลำตาเสา อำเภอลำตาเสา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการดำรงรักษาพระภิกษุสามเณรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภโพนาราม จังหวัดราชบุรีโดย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล จากผลการวิจัย พบว่า พระภิกษุที่มีสถานะ อายุ พรรษา วุฒิ การศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรม ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำรงรักษาพระภิกษุสามเณรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภโพนาราม จังหวัดราชบุรีโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ด้วยเหตุที่พระสังฆาธิการในทุกระดับให้ความสำคัญและให้การอนุเคราะห์ดำรงรักษาพระภิกษุสามเณรทั้งในส่วนวัดของตนเองและในส่วนภาพรวมของคณะสงฆ์ทั้งอำเภโพนารามอย่างเป็นระบบและครอบคลุม ดังนั้น ปัจจัยด้านสถานะ จึงส่งผลให้เกิดความคิดเห็นที่ ไม่แตกต่างกัน ดังกล่าวนี สอดคล้องกับที่พระมหาสุพัฒน์ นนทปญโญ (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของ เทศบาลในอำเภหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า มีสถานะ ส่งผลให้เกิดระดับการปฏิบัติที่ไม่แตกต่างและสอดคล้องกับงานวิจัยของพระวิโรจน์ ธีรสุทโธ (พาดิ) (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาการพัฒนาบุคลากรคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า มีอายุ ส่งผลให้เกิดระดับการปฏิบัติที่ไม่แตกต่าง

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะสำหรับการดำรงรักษาพระภิกษุสามเณรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภโพนาราม จังหวัดราชบุรี ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะสำหรับการดำรงรักษาพระภิกษุสามเณรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภโพนาราม จังหวัดราชบุรี พบว่า พระสงฆ์ยังขาดความเชื่อมั่นในตำแหน่งงานที่ท่านทำอยู่ว่ามีความมั่นคงและเจริญก้าวหน้า ยังขาดความมั่นใจว่าสามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งงานของท่านได้ ยังขาดการมอบหมายงานที่ใช้ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน มอบหมายงานที่ทำทลายความรู้ความสามารถให้อิสระในการปฏิบัติงาน ยังขาดการมอบโอกาสได้เลื่อนตำแหน่งหน้าที่การงานอันเนื่องมาจากผลการปฏิบัติงาน ยังขาดการสนับสนุนค่ารักษาพยาบาลแก่พระภิกษุสามเณรอย่างพอเพียงและต่อเนื่อง และพระสงฆ์ยังขาดการประชาสัมพันธ์ให้พระภิกษุสามเณรทราบอย่างทั่วถึงในเรื่องกองทุนสวัสดิการต่าง ๆ ที่จัดบริการให้ ส่วนข้อเสนอแนะได้แก่ คณะสงฆ์อำเภโพนารามโดยรวม ต้องสร้างความเชื่อมั่นในตำแหน่งงานที่ให้พระสงฆ์ทำอยู่ว่ามีความมั่นคงและเจริญก้าวหน้า ควรส่งเสริมและสร้างความมั่นใจว่าพระสงฆ์ที่มีความสามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งงานของท่านได้ อีกทั้งควรกำหนดทิศทางโดยการ

มอบหมายงานที่ใช้ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน มอบหมายงานที่ท้าทายความรู้ ความสามารถให้อิสระในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน ควรสนับสนุนเพื่อทักษะให้พระสงฆ์ในอำเภอและมีการมอบโอกาสได้เลื่อนตำแหน่งหน้าที่การงานอันเนื่องมาจากผลการปฏิบัติงาน และควรให้การสนับสนุนค่ารักษาพยาบาลแก่พระภิกษุสามเณรอย่างพอเพียงและต่อเนื่องและถูกสุขลักษณะ ตลอดจนควรเพิ่มการการประชาสัมพันธ์ให้พระภิกษุสามเณรทราบอย่างทั่วถึงในเรื่องกองทุนสวัสดิการต่าง ๆ ที่จัดบริการให้ได้อย่างครอบคลุมและเสมอภาคกัน

องค์ความรู้จากการวิจัย

การธำรงรักษาพระภิกษุสามเณรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี	
ด้านด้านการจูงใจ - ผู้บังคับบัญชามีภาวะความเป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงาน - ผู้บังคับบัญชามีการพิจารณาผลงาน และผลประโยชน์ต่าง ๆ ด้วยความเป็นธรรมและเสมอภาค - พระสงฆ์รู้สึกมีเกียรติชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปและเพื่อนร่วมงาน - พระสังฆาธิการพัฒนาสร้างแรงจูงใจในสร้างความมั่นคง และธำรงรักษาบุคลากรพระสงฆ์ขึ้น - พระสังฆาธิการส่งเสริมให้บุคลากรพระภิกษุสามเณรรุ่นใหม่ที่มีความสามารถในสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ๆ	←
ด้านขวัญและกำลังใจในการทำงาน - การมอบหมายงานที่เป็นประโยชน์ ทำให้มีประสบการณ์ และส่งเสริมให้ได้รับความก้าวหน้าในงานที่ปฏิบัติ - เปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรปรึกษาหารือในการปฏิบัติงานอยู่เสมอ และมีกรณีศึกษา กำกับ ติดตามการทำงานอย่างสม่ำเสมอ - สร้างความเข้าใจและสามารถทำงานร่วมกันได้ระหว่างเพื่อนร่วมงาน และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันในการปฏิบัติงานระหว่างเพื่อนร่วมงาน - พระสังฆาธิการจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมสร้างขวัญกำลังใจให้พระสงฆ์ทุกระดับ - พระสังฆาธิการส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรมีขวัญกำลังใจและช่วยเหลือเกื้อกูลอย่างเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน	←
ด้านสวัสดิการและบริการต่าง ๆ - การสอบถามความต้องการของพระภิกษุสามเณร เพื่อจัดสวัสดิการได้ตรงตามความต้องการ - การจัดสวัสดิการให้ครอบคลุมในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา - การจัดสวัสดิการโดยคำนึงถึงความเสมอภาคเท่าเทียมกัน - สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรีเพื่อผลิตบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง - คณะสงฆ์ดำเนินการจัดสวัสดิการให้ครอบคลุมในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา - คณะสงฆ์ให้การอบรมส่งเสริมการใช้วิถีชีวิตอย่างสมดุล และเป็นที่พึ่งแก่ตนเองและคณะสงฆ์ได้	←

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็น ผลการศึกษาเกี่ยวกับการธำรงรักษาพระภิกษุสามเณรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มุ่งองค์ความรู้จากการวิจัย ดังนี้

1. การธำรงรักษาพระภิกษุสามเณรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธารามจังหวัดราชบุรี ด้านด้านการจูงใจ คณะสงฆ์อำเภอโพธารามผู้ปกครอง ผู้นำองค์กรสงฆ์ทุกระดับชั้นผู้บังคับบัญชามีภาวะความเป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงาน และผู้บังคับบัญชามีการพิจารณาผลงาน และผลประโยชน์ต่าง ๆ ด้วยความเป็นธรรมและเสมอภาคตลอดจนสร้างภาคภูมิในให้พระสงฆ์รู้สึกมีเกียรติชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปและเพื่อนร่วมงาน และพระสังฆาธิการพัฒนาสร้างแรงจูงใจในสร้างความมั่นคง และธำรงรักษาบุคลากรพระสงฆ์ขึ้นตลอดจนพระสังฆาธิการส่งเสริมให้บุคลากรพระภิกษุสามเณรรุ่นใหม่ที่มีความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ๆ เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

2. การธำรงรักษาพระภิกษุสามเณรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านขวัญและกำลังใจในการทำงาน คณะสงฆ์อำเภอโพธารามผู้ปกครอง ผู้นำองค์กรสงฆ์ทุกระดับชั้นมีการมอบหมายงานที่เป็นประโยชน์ทำให้มีประสบการณ์ และส่งเสริมให้ได้รับความก้าวหน้าในงานที่ปฏิบัติ และเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรปรึกษาหารือในการปฏิบัติงานอยู่เสมอ และมีการนิเทศ กำกับ ติดตามการทำงานอย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งสร้างความเข้าใจและสามารถทำงานร่วมกันได้ระหว่างเพื่อนร่วมงาน และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันในการปฏิบัติงานระหว่างเพื่อนร่วมงาน พระสังฆาธิการจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมสร้างขวัญกำลังใจให้พระสงฆ์ทุกระดับ พระสังฆาธิการจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมสร้างขวัญกำลังใจให้พระสงฆ์ทุกระดับ ตลอดจนพระสังฆาธิการส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรมีขวัญกำลังใจและช่วยเหลือเกื้อกูลอย่างเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน

3. การธำรงรักษาพระภิกษุสามเณรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านสวัสดิการและบริการต่าง ๆ การสอบถามความต้องการของพระภิกษุสามเณร เพื่อจัดสวัสดิการได้ตรงตามความต้องการ คณะสงฆ์อำเภอโพธารามผู้ปกครอง/ผู้นำองค์กรสงฆ์ทุกระดับชั้นมีการจัดสวัสดิการให้ครอบคลุมในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา มีการจัดสวัสดิการโดยคำนึงถึงเสมอภาคเท่าเทียมกัน และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรีเพื่อผลิตบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง คณะสงฆ์ดำเนินการจัดสวัสดิการให้ครอบคลุมในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตลอดจนคณะสงฆ์ให้การอบรมส่งเสริม

การใช้วิถีชีวิตแก่พระภิกษุสามเณรอย่างเกิดสมดุลกับชีวิตความเป็นอยู่ และเป็นที่พึง
แก่ตนเองและคณะสงฆ์ได้

4. การธำรงรักษาพระภิกษุสามเณร โดยประยุกต์บูรณาการหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรม
ของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี คือ อนุฐานสัมปทา พระสังฆาธิการ
สร้างหลักประกันด้านความมั่นคงในหน้าที่การงานของบุคลากร ในการสร้างแรงจูงใจและ
สวัสดิการต่าง ๆ ให้แก่พระภิกษุสามเณร อารักขสัมปทาน พระสังฆาธิการให้การอบรม
ส่งเสริมพัฒนาเพื่อธำรงรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพในการพัฒนาตน พัฒนางานเป็นการสร้าง
แรงจูงใจ สร้างขวัญกำลังใจ และสวัสดิการต่าง ๆ ให้แก่พระภิกษุสามเณร กัลยาณมิตตา
พระสังฆาธิการให้การช่วยอนุเคราะห์ช่วยเหลือพระภิกษุสามเณรในการสร้างแรงจูงใจ
สร้างขวัญกำลังใจ และสวัสดิการต่าง ๆ ให้แก่พระภิกษุสามเณรด้วยความสามัคคี สมชีวิตา
พระสังฆาธิการช่วยดูแลธำรงรักษาปรับความสมดุลทางกาย วาจา สังคม และปัญญา
เป็นการสร้างแรงจูงใจ สร้างขวัญกำลังใจ และสวัสดิการต่าง ๆ ให้แก่พระภิกษุสามเณร
ได้เป็นบุคลากรอันมีคุณภาพสนองกิจการงานคณะสงฆ์ให้มีความเจริญมั่นคงและเป็น
พุทธศาสนาทายาทในการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จัดตั้งหน่วยงานหรือกลไกถาวรด้านการพัฒนาสวัสดิการพระสงฆ์ในระดับ
อำเภอและจังหวัดเพื่อทำหน้าที่วางแผน สนับสนุน และติดตามประสิทธิภาพในการธำรง
รักษาพระภิกษุสามเณร โดยอิงหลักทฤษฎีธัมมิกัตถธรรมและบริบททางสังคมปัจจุบันอย่าง
เป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

2. บรรจุการธำรงรักษาพระภิกษุสามเณรไว้ในแผนพัฒนาคณะสงฆ์ระดับจังหวัด
โดยเน้นการสร้างแรงจูงใจ การให้โอกาสทางตำแหน่งหน้าที่ และสวัสดิการที่สอดคล้องกับ
วิถีชีวิตพระภิกษุสามเณร เพื่อยกระดับภาพลักษณ์ของการดำรงชีวิตในสมณเพศให้เป็นที่
ศรัทธาในระยะยาว

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. พระสังฆาธิการควรให้ความสำคัญและตระหนักในการธำรงรักษาพระภิกษุ
สามเณรใน ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบล และระดับวัด เพราะจำนวนพระภิกษุ
และสามเณรมีจำนวนลดน้อยลงทุก ๆ ปี

2. พระสังฆาธิการ ควรสนับสนุนกองทุนนิธิสำหรับส่งเสริมอนุเคราะห์ในด้าน
สวัสดิการที่มีความจำเป็นแก่พระภิกษุสามเณรในทุกระดับและทุกเขตการปกครองอย่าง
ทั่วถึงเสมอภาค

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษารูปแบบหรือโมเดลการดำรงรักษาพระภิกษุสามเณรในพื้นที่อื่นที่มีลักษณะแตกต่างทางสังคมหรือวัฒนธรรมเช่น เทียบกับพื้นที่เมืองหรือสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อค้นหาแนวทางที่เหมาะสมตามบริบทเฉพาะถิ่น
2. วิเคราะห์ผลกระทบของการดำรงรักษาพระภิกษุสามเณรต่อศรัทธาของประชาชนในพระพุทธศาสนาโดยใช้แนววิจัยเชิงสหวิทยาการ ผสานระหว่างพุทธศาสนศึกษา รัฐประศาสนศาสตร์ และสังคมวิทยา เพื่อวัดผลเชิงคุณภาพของการดำรงรักษาในมิติสังคมโดยรวม

เอกสารอ้างอิง

- ชญานุช สามัญ. (2562). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของเทศบาลเมืองลำตาเสา อำเภอลำดวน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นันทนา วรรณคำ. (2558). การปฏิบัติงานตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรมของข้าราชการในศาลากลางจังหวัดขอนแก่น. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.*, 3(1), 87-102.
- เนตรดาว ขวัญพุทธ. (2557). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลัก ไตรสิกขาของศูนย์ฝึกอบรม ตำรวจภูธรภาค 6 จังหวัดนครสวรรค์* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุพัฒน์ นนทปญญ. (2557). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของ เทศบาลในอำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวิโรจน์ ธีรสุโข (พาดิ). (2562). *ศึกษาการพัฒนาบุคลากรคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา พุทธบริหารการศึกษา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานเจ้าคณะอำเภอโพธาราม. (2566). *สถิติพระภิกษุ สามเณร ศิษย์วัด ปีพุทธศักราช 2566*. ราชบุรี: สำนักงานเจ้าคณะอำเภอโพธาราม.

Yamane, T. (1973). *Statistics an introductory analysis*. New York: Harper & Row.